

Facing Our

10

Book Review:

“Facing Our Futures: How foresight, futures design and strategy creates prosperity and growth” เมื่อนักอนาคตศาสตร์ “หักมุม” ให้หันกลับมาทบทวน “ภูมิปัญญาของชนเผ่าพื้นเมือง” (indigenous knowledge)

ดร.เอกรินทร์ พึ่งประชา *

Dr. Ekarin Phungpracha

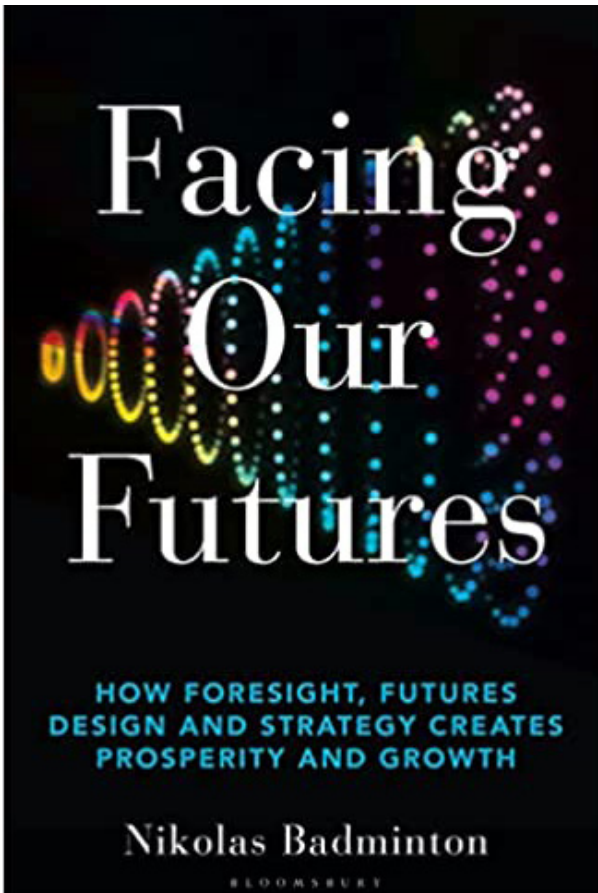
* รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร อีเมล: thachinriver@gmail.com

Associate Professor, Department of Anthropology, Faculty of Archaeology, Silpakorn University. email: thachinriver@gmail.com

“Facing Our Futures: How foresight, futures design and strategy creates prosperity and growth” เมื่อนักอนาคตศาสตร์ “หักมุม” ให้หันกลับมามาทบทวน “ภูมิปัญญาของชนเผ่าพื้นเมือง” (indigenous knowledge)

“Facing Our Futures: How foresight, futures design and strategy creates prosperity and growth” เป็นงานเขียนของ Nikolas Badminton ที่เพิ่งเปิดตัวอย่างเป็นทางการเมื่อต้นปี 2023 จัดพิมพ์โดย Bloomsbury Business ใจหลักสำคัญน่าจะอยู่ที่การให้แนวคิดและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการเปิดใจและเปิดความคิดใหม่ๆ เพื่อสร้างความเป็นไปในอนาคต ซึ่งจะเป็นประโยชน์ไม่เฉพาะต่อตัวบุคคล หากยังรวมถึงองค์กรและชุมชนในการประเมินสถานการณ์เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่กำลังเผชิญอยู่กับปัญหาด้านต่างๆ งานอนาคตศาสตร์ของ Badminton เล่มนี้แม้จะมีมุมดีๆ มากมาย แต่อีกมุมหนึ่งก็ถูกวิจารณ์อย่างหนักว่ามีความคิดที่ซ้ำซ้อน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความของผู้อ่านที่จะนำแนวทางไปปรับใช้กับตนเอง องค์กรและ/หรือชุมชน อย่างไรก็ดี ในช่วงท้ายของหนังสือ Badminton ได้เสนอมุมมองหักมุมต่อการรับมือกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของอนาคต โดยการหันกลับมาทบทวนวิธีคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาของชนเผ่าพื้นเมืองซึ่งจะมีส่วนสำคัญต่อการวางรากฐานการพัฒนาและการมองอนาคตเกิดความยั่งยืน

Nikolas Badminton เป็นนักอนาคตศาสตร์ระดับโลกแห่งเว็บ Futurist.com และเป็นที่สมาชิกของ Royal Society for Arts, Manufacturing and Commerce (The RSA) รวมถึงยังเป็นนักอนาคตศาสตร์ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดที่สำคัญคนหนึ่งของโลก Badminton

Book Review - *Facing Our Futures : How foresight, futures design and strategy creates prosperity and growth*

ผู้เขียน: Nikolas Badminton

สำนักพิมพ์: Bloomsbury
Business (GB)

จำนวนหน้า: 256 หน้า

ปีที่พิมพ์: 2023

ISBN: 9781399400237

เป็นที่ปรึกษาให้กับบริษัทและองค์กรชั้นนำต่างๆ ของโลก อาทิ NASA, Google, Microsoft, United Nations, United Way, Bank of Canada, Government of Canada, UK Home Office, Government of Cayman Islands, American Express, AT&T, Thales International, Rolls-Royce เป็นต้น ยิ่งกว่านั้น ผลงานของ Badminton ยังมีการนำเสนอผ่านสื่อระดับโลก เช่น BBC, VICE, The Atlantic, Fast Company, Business Insider, Huffington Post, Forbes, Sputnik, CTV และ Global News เป็นต้น

เหตุนี้ เมื่อ Nikolas Badminton มีงานเขียนใหม่ออกมาอย่าง “Facing Our Futures: How foresight, futures design and strategy creates prosperity and growth” จึงเป็นที่จับตาเป็นธรรมดา โดยเฉพาะในแวดวงธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ ผู้นำองค์กรและนักวางแผน ด้วยคาดหวังว่างานเขียนของนักอนาคตศาสตร์ผู้นี้จะให้แนวคิดใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นชุดทักษะและแนวทางการออกแบบการทำงานในอนาคต เครื่องมือที่ใช้จินตนาการถึงอนาคตใหม่ แนวทางการสร้างวิสัยทัศน์ขององค์กรที่โดดเด่น การคาดการณ์ความเสี่ยงที่คาดไม่ถึงของอนาคต และการวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างฉันทศน์แห่งการทำงานในอนาคต

หากพิจารณาดูสาระสำคัญของ “Facing Our Futures: How foresight, futures design and strategy creates prosperity and growth” อาจมองว่าไม่มีอะไรใหม่ นับจากการวางพื้นฐานความรู้เรื่องอนาคตศาสตร์ว่ามีนิยามและความหมายอย่างไร แต่จุดที่น่าสนใจคือบทถัดมาที่ Nikolas Badminton ได้ให้ความสำคัญกับ “ประวัติศาสตร์” เพราะเขามองว่า ไม่ว่าจะทำงานในสาขาใด “ประวัติศาสตร์” เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดภาพความเข้าใจปัจจุบันและยังส่งผลต่อการวางแผนการดำเนินต่ออนาคต เป็นมุมมองที่ทำให้เห็นว่า แม้ Badminton จะคำนึงถึงความก้าวหน้า เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม ตลอดจนธุรกิจ แต่ถึงที่สุดก็ต้องหันมาทบทวนเรื่องอดีตของตนเอง องค์กรและ/หรือชุมชน ก่อนที่จะขับเคลื่อน

เรื่องต่างๆ

ส่วนเนื้อหาบทอื่นๆ Nikolas Badminton ได้จัดจังหวะจะโคนเพื่อให้เห็นว่ามิเหตุและปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่ออนาคต ตลอดจนสิ่งที่ไม้อาจคาดเดาได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นต่ออนาคต ดังกรณีโรคระบาดโควิด-19 รวมถึงบทเรียนของแผนการดำเนินการเกี่ยวกับอนาคตศาสตร์ที่ผ่านมาว่ามีข้อเด่นและด้อยอย่างไร ประการสำคัญยังชี้ให้เห็นว่า อนาคตสังคมโลกของเราจะต้องเผชิญกับเรื่องอะไรที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศ โรคระบาด และภาวะขาดแคลนพลังงาน เป็นต้น

Nikolas Badminton มองว่า “ธรรมชาติของเหตุการณ์” คือสิ่งที่เรามักคาดไม่ถึง ทำให้ผู้นำธุรกิจและทีมผู้บริหารหลายคนและ/หรือหลายภาคส่วนไม่อาจรับมือได้ แต่ด้วยนวัตกรรม การวางกลยุทธ์และแนวทางที่เปิดกว้างของอนาคตศาสตร์ พวกเขาสามารถปรับโครงสร้างองค์กรและหาแนวทางปฏิบัติ เพื่อลดผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าวที่อาจเกิดขึ้น โดยออกแบบกลยุทธ์เชิงลึกในการจัดการปัญหาดังกล่าวซึ่งถูกถ่ายทอดจากประสบการณ์หลายสิบปีของ Badminton นั้นเอง จนทำให้ผู้อ่านได้รับชุดทักษะและมุมมองต่อการเตรียมความพร้อมองค์กร ทีม และตนเองที่จะต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

นักอนาคตศาสตร์ผู้นี้ยังบอกว่า สิ่งสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากลยุทธ์ในการจัดการปัญหา คือ ผู้บริหารทั้งหลายและ/หรือผู้กำหนดนโยบายจำเป็นต้องเปิดใจให้กว้างขึ้นและเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าสังคมที่เกี่ยวข้องอยู่นั้นมีลักษณะการพัฒนาและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร โดยให้พิจารณาจากระบบนิเวศรายล้อม หาใช้พิจารณาจากส่วนใดส่วนหนึ่ง เมื่อเปิดใจแล้ว กลยุทธ์ในการแก้ปัญหาเชิงลึกของการมองอนาคตถึงจะมีสำคัญต่อการแก้ปัญหาได้ เพราะกลยุทธ์ที่ว่ามานี้จะทำให้เกิดความยืดหยุ่น (resilience) และปรับตัว (adaptation) ในการทำงานในทุกๆ สถานการณ์เสมอ

จากความสำคัญดังกล่าว แนวคิดการมองอนาคตจึงทำหน้าที่กำหนดบทบาทในการแก้ปัญหาและอุปสรรคว่า คน องค์กรและ/หรือชุมชนนั้นๆ

ว่าจะรับมืออย่างไร ยิ่งกว่านั้น Nikolas Badminton ยังได้เสนอว่า ผู้ที่ต้องการนำแนวคิดการมองอนาคตไปประยุกต์ใช้จำเป็นต้องมี “พลัง” ในการจินตนาการต่ออนาคตถึงเหตุการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ และที่น่าสนใจคือ “พลัง” ดังกล่าวสามารถสร้างขึ้นได้ด้วยกลไกสำคัญดังนี้

1. **ประวัติศาสตร์ (history):** ประวัติศาสตร์ในที่นี้คือเรื่องราวอดีตของ “ระบบนิเวศ” ของคน องค์กรและ/หรือชุมชนหนึ่งๆ เพราะจะทำให้เข้าใจฐานชีวิตของสิ่งเหล่านั้นว่ามีพัฒนาการ มีการเปลี่ยนแปลง และมีปัจจัยอะไรที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องดังกล่าว ประวัติศาสตร์จะทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการต่อภาพอนาคต รู้เหตุรู้ผลและรู้ที่ไปที่มา จะส่งผลให้เข้าใจสถานการณ์ปัจจุบัน และเตรียมพร้อมรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2. **องค์รวม (holistic):** เราต้องเห็นอนาคตในลักษณะองค์รวมถึงจะเข้าไปจัดการปัญหาในอนาคตอย่างเป็นระบบ ประการสำคัญต้องเข้าใจระบบนิเวศของเรา องค์กรและชุมชน ซึ่งมีทั้งระบบนิเวศเปิดและปิด ที่สำคัญที่สุดต้องเคารพในความสัมพันธ์ต่างๆ ระหว่างมนุษย์กับโลกธรรมชาติรอบตัว สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดการมองโลกแบบ “เอาใจเขามาใส่ใจเรา” หากการใช้ตัวเองเป็นที่ตั้ง นั้นหมายความว่ามนุษย์จะเริ่มมองอย่างเป็น “ระบบ” เช่น มองปัญหาเรื่องน้ำขาดแคลนเชื่อมโยงกับอาหาร พลังงาน สภาพภูมิอากาศและการเกษตร หรือมองระบบอาหารทางการเกษตรแล้วเห็นห่วงโซ่อุปทานอาหารท้องถิ่นและระดับโลก ตลอดจนการมองโภชนาการที่เกี่ยวข้องกับชุมชน การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี และการมีอายุยืนยาวล้วนสัมพันธ์ต่อกันทั้งสิ้น หากสิ่งหนึ่งได้รับผลกระทบก็จะส่งผลต่ออีกสิ่งหนึ่งตามมา นั้นหมายความว่า มุมมององค์รวมเช่นนี้จะทำให้มนุษย์คลายความเป็น “ศูนย์กลาง” โดยไม่นำตนเองเป็นที่ตั้ง แล้วหันมา “ฟังเสียง” ของสิ่งต่างๆ รอบข้าง เพื่อกลับมาทำความเข้าใจตนเอง เมื่อเกิดทัศนคติเช่นนี้พลังแห่งจินตนาการก็จะเกิดขึ้นตามมา

3. **ประวัติเรื่องราวชีวิต (life history):** การใช้เรื่องราวประวัติ

ชีวิตช่วยให้เราเข้าใจอนาคตของเรา Nikolas Badminton เล่าว่า ตนเองเคยเขียนเรื่องราวชีวิตกับลูกค้าคนหนึ่งเพื่อให้พวกเขาสามารถมองตัวเองจากอดีตและปัจจุบันเพื่อกำหนดอนาคต เรื่องราวเหล่านี้จะทำให้คนๆ หนึ่ง (รวมทั้งองค์กรและ/หรือชุมชน) ได้ใช้เวลาครุ่นคิดและทบทวนตัวเอง ซึ่งจะให้เห็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจาก “ภายใน” ของตัวเองว่าที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆ นั้นมีต้นสายปลายเหตุมาจากอะไร ซึ่งเท่ากับทำให้เห็นปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทั้งของคนๆ นั้น Badminton มองว่า “เรื่องเล่า” เป็นเสมือน “งานฝีมือ” ที่ทำให้คนๆ หนึ่งเกิดการถกทอเรื่องราวชีวิตอย่างมีที่มาที่ไปจน “เปลี่ยนผ่าน” จากสถานการณ์ของปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ในช่วงเวลานั้นๆ ไปสู่อีกสถานภาพหนึ่ง นั่นเป็นเพราะพลังแห่งจินตนาการที่เกิดจากเรื่องเล่าประวัติชีวิตนั่นเอง

4. ความมั่นใจตนเอง (self confidence): Nikolas Badminton เสนอว่าการมองอนาคตหาใช่ “งานเสริม” หรือเรื่องที่ไม่สำคัญ หากแต่เป็นงานหลักที่จะทำให้คน องค์กร และ/หรือชุมชนเติบโตในระยะยาวอย่างยั่งยืน หากปราศจากความมั่นใจแล้ว การมองอนาคตจะสั่นคลอนหรืออาจล้มกลางทาง และวิธีการเสริมความมั่นใจก็คือ การใช้ “ความรู้” ประมวลสังเคราะห์และวิเคราะห์นิเวศของสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ ภาพอนาคตก็จะถูกจินตนาการได้ไม่ยาก กล่าวอีกนัยหนึ่ง ในมุมมองของ Badminton “ความรู้” เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้คน องค์กร และ/หรือชุมชนเกิดความมั่นใจต่อการมองอนาคตของตนเองอย่างมีหลักการ

จะเห็นได้ว่า การมองอนาคตจาก “Facing Our Futures: How foresight, futures design and strategy creates prosperity and growth” ในทัศนะของ Nikolas Badminton เป็นแนวคิดที่ซับซ้อนผสมผสานงานจิตวิทยาสังคม ดังนั้น ในบริบทของนักคิด นักวางแผนและนักบริหารทั้งหลายจึงเกิดการตั้งคำถามว่า จะวางกรอบการมองอนาคตได้จริงอย่างไรและจะผลักดันแผนการต่างๆ ไปข้างหน้าอย่างไรเพื่อให้คน องค์กร และ/หรือชุมชนขับเคลื่อนอย่างยั่งยืน

ประเด็นดังกล่าว Nikolas Badminton ได้หักมุมการนำเสนอแนวคิด
เหมือน “สูงสุดคืนสู่สามัญ” ด้วยการหันกลับไปทบทวนภูมิปัญญาของชนพื้น
เมือง (indigenous knowledge)

ภูมิปัญญาของชนพื้นเมืองเป็นรากฐานของการสร้างอัตลักษณ์ มรดก
ทางวัฒนธรรมและอารยธรรม การดำรงชีวิต ที่สำคัญสุดคือเป็นวิธีการอย่าง
หนึ่งที่ชนพื้นเมืองใช้เผชิญกับปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันอย่างได้ผลใน
ช่วงหลายศตวรรษที่ผ่านมา ความสำคัญของความรู้เช่นนี้ทำให้หน่วยงาน
สำคัญของโลกอย่างองค์การสหประชาชาติได้เสนอแนวทางการส่งเสริม
การคุ้มครองและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชนเหล่านี้ในฐานะเป็นความรู้พื้น
ฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เนื่องจากความรู้ดังกล่าวทำให้
ชนพื้นเมืองเกิด “ความยืดหยุ่น” ในการดำรงชีวิต พร้อมที่รับมือและปรับ
ตัวเมื่อเกิดภัยพิบัติ

อย่างไรก็ตาม ภูมิปัญญาดังกล่าวหลายครั้งได้ถูกคุกคามและถูกใช้
ในทางที่ผิด หรือแม้กระทั่งการ “ยักยอก” ความรู้บางอย่าง เช่น กรณียา
พื้นบ้านหลายชนิดได้ถูกนักล่าอาณานิคมนำมาสร้างรายได้มหาศาลต่อกลุ่ม
ตนเอง ขณะที่กลุ่มชนพื้นเมืองแทบไม่ได้ประโยชน์ใดๆ จากการใช้ประโยชน์
ดังกล่าว ดังนั้น การส่งเสริมสิทธิของชนเผ่าพื้นเมืองในการรักษาและปกป้อง
ภูมิปัญญาจึงเป็นสิ่งที่พึงกระทำ

ประการต่อมา ภูมิปัญญาของชนเผ่าพื้นเมืองได้รับการพัฒนามา
หลายชั่วอายุคน ผ่านการปฏิบัติในชีวิตประจำวันจนเกิดความเข้าใจสภาพ
แวดล้อมในท้องถิ่น สามารถปรับตัวได้ดีต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
ความไม่มั่นคงทางอาหาร และความท้าทายอื่นๆ ที่มนุษย์กำลังพยายาม
หาทางแก้ไข ตลอดจนการตั้งเป้าหมายให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ความรู้
เช่นนี้ได้สร้างคุณูปการหลากหลายมิติ เช่น การจัดการที่ดิน การอนุรักษ์
ธรรมชาติ การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการแพทย์ เป็นต้น ซึ่ง
Nikolas Badminton มองว่า คุณสมบัติดังกล่าวนี้ว่าสอดคล้องกับวาระ
การพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ค.ศ. 2030 ที่มีการอ้างอิงถึง

ชนเผ่าพื้นเมืองและการมีส่วนร่วมกับชนพื้นเมืองในการดำเนินการตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

จะเห็นได้ว่า องค์ความรู้ที่ซ่อนอยู่ในภูมิปัญญาของชนเผ่าพื้นเมืองก็คือรากฐานสำคัญที่ Nikolas Badminton เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการมองอนาคตนั้นควรจะต้องหันมาทบทวน “ภูมิปัญญาของชนเผ่าพื้นเมือง” ที่สามารถประยุกต์วิธีการเพื่อใช้วางแผนให้สอดคล้องกับหน่วยงานของตนเอง และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต

หากต้องสรุปเกี่ยวกับ “Facing Our Futures: How foresight, futures design and strategy creates prosperity and growth” ก็คือหนังสือที่ Nikolas Badminton ใช้ประสบการณ์ชีวิตหลายสิบปีในฐานะนักอนาคตศาสตร์ถ่ายทอดเรื่องราวเป็นตัวอักษร เพื่อให้ผู้อ่านได้รับ “ชุดทักษะ” และ “มุมมอง” ในการเตรียมความพร้อมรับมือกับอุปสรรคต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยการเปิดใจรับความรู้ใหม่ๆ ให้เท่าทันต่อสถานการณ์ โดยเฉพาะการหันมาทบทวนความรู้ของชนเผ่าพื้นเมืองที่มีความยืดหยุ่นสูงจะเป็นการสร้างความแข็งแกร่งให้กับรากฐานของคน องค์กรและ/หรือชุมชนในการคาดการณ์และการกำหนดยุทธศาสตร์การมองอนาคตเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ท้ายสุด เมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้จบพบว่า อนาคตหาใช้สิ่งไกลตัว หากแต่เป็นภาพสะท้อนของอดีตที่ทำให้เห็นภาพและฉากปัจจุบัน ที่สามารถทอดตัวเป็นฉากทัศน์ต่างๆ ต่อไปวันข้างหน้าในอนาคต การมองอนาคตอย่างเที่ยงตรงจำเป็นต้องใช้ “ความรู้” เป็นฐาน ส่วนจะจัดการปัญหาของอนาคตได้หรือไม่นั้นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายปัจจัย ขณะที่แรงบันดาลใจสำคัญที่ได้จากหนังสือเล่มนี้ก็คือคงต้องกลับไปหาฐานภูมิปัญญาของชนเผ่าพื้นเมืองมาอ่านประเทืองปัญญาเพิ่มเติม เพื่อจะเกิดแนวทางสร้างกลยุทธ์ในการมองอนาคตเหมือนอย่าง that Nikolas Badminton ว่าไว้บ้าง

